

Renátka szomszéd bácsija

Renátka rendszerint előbb ért haza, mint én.

Akármit csináltam is – hagyhattam csendben szólni a rádiót, tehettem minden vázába virágot, vagy tehettem a konyhaasztalra egy tál illatozó kalácsot –, a lakás mindig ürességtől kongva fogadta.

Mindig attól féltem, hogy ha egyszer gyerekem lesz, hordhatja majd nyakában egy madzagon a lakás kulcsát. Nahát, nem hordja. Renátka világoskék műanyagtokban hordja a kulcsát, amit egy szimpóziум alkalmával hoztam neki Párizsból. Az Eiffel-torony aranyszínű domborműve díszlik rajta, s ha valaki jön hozzánk, Renátka mindenkinek eldicsekszik vele. Ugyanis büszke rá, hogy saját kulcsa van, amivel ki tudja nyitni az üres lakást. Önállósága bizonyítékaként tekint rá, a bizalom megnyilvánulásának tartja.

A kulcs miatt végül is én többet aggódom, mint ő.

Ez az én szülői képzelgése, amit Renátka sosem érthet meg, mert nem emlékezhet rá, hogy is volt ez hajdanában, amikor a mamák – ahogy elütötte a tizenkettőt – keményített kötényben az asztalra helyezték a gőzölgő levesestálat, és az iskolás már az első emeleten az illatról tudta, mit főztek náluk ebédre. Kettesével, hármásával szedi a lépcsőket, becsönget, s a mama nyit ajtót. A konyhában a tiszta padló és fahéj illata száll. A rádió halkán szól, az ablakban muskátli nyílik, az abroszra mintha pillangó szállt volna, kézzel hímzett monogram kéklik. A leves sárga, mint a kiscsibe, és a zsírfoltokat kanállal össze lehet zárni egyre nagyobb, csillogó tükörré. A mama tésztát metél, az ujjait éppen csak hogy elhúzza a kés elől. Forgatja a palacsintát és közben tengernyi ideje van a kérdezősködésre, mi újság az iskolában. A lakás ragyog, sehol egy szemernyi por. A mama nem siet sehová. Lassan húzza fel a zoknit a fagombára, és puha pamutból csinos öltésekkel új sarkat varázsol...

Tényleg, csinálja ezt még valaki?

Nem is tudom, a zoknik javítását hogy oldja meg a férjem. A saját fehérneműjéről maga gondoskodik. Annyi zoknija van, hogy el sem tudja szagatni valamennyit. S én azalatt, míg egy zoknit stoppolnék, egy csomó hasznos dolgot csinálhatok az emberiség javára, akik a zoknit és a harisnyát hordják, például: ki lehet ötleni olyan puha és szellős anyagot, mint a gyapjú, de közben szilárd legyen, elszakíthatatlan. A laboratóriumokban kémcsövekben és lombikokban, meg az én agyonkemizált agyamban bugyog egy és más...

Renátka tehát nem sejti, mi mindennel vagyunk adósak neki, ezért elégedett.

Ahogy megjön az iskolából – a második osztályba jár –, kinyitja az ajtót, belép a csendes lakásba, nekilát a kalácsnak és eszik egyedül. Már régtől igyekszem úgy beosztani az időnket a férjemmel, hogy legalább egyikünk legyen délután otthon. Dehát nem mindig sikerül! Gyűlések, tanácskozások, utazások, a rengeteg munka, bevásárlás és mindenféle egyéb elrabolja a szabadidőnket. Vagyis – a szülői időnket. Még a rendszeres telefonálgatás sem melegíti fel a kihűlt lakást. S végül, még ha öt óra felé sikerül is hazajutnom, nem sokat segít. Egy ideig csak úgy lézengünk a lakásban. Én úgy nevezem ezt, hogy fészkelődünk. A nyüzsgés, amit kintről magunkkal hozunk, még tart, valahogy nem tudunk megszabadulni tőle. Egész viselkedésünkre rányomja bélyegét: szaladgálunk egyik helyről a másikra, nem tudunk nyugton maradni a helyünkön. És Renátka meg csak úgy ténfereg közöttünk. Majd csaknem nyolc felé, amikor nagy gyorsan ettünk, leülünk kis időre az ebédlőben, amelynek fő díszai a mély fotelok, és kis ideig csendben vagyunk. A tévé képezi a hangos díszletet. Renátka a szőnyegen játszik a babával. Megszokta, hogy velünk hallgat, nem beszél hozzá. Köztem és a férjem között a dohányzóasztal, ami inkább elválaszt bennünket, mint összeköt. Az otthoni nagy kerek asztalra gondolok. Kemény székek, intim világítás helyett villanykörte a porcelán lámpaernyő alatt. Mindenki az asztal körül, mindenki mással foglalatzkodva, de mégis együtt.

– Renátka, kérlek, hozz apucinak teát.

Renátka megy a konyhába, fogja a termoszt, amelyben kész az egész estére szóló tea, behozza, és komoly odafigyeléssel önt apja csészéjébe.

Lopva figyelem őket a könyv mögül. Apuci élvezi a helyzetet, mosolyog, dicséri. Renátka elégedetten tér vissza a babához. Működik, megy a dolog, örülök neki. Renátkának van otthona, kötődései, szép gyerekkora. Kényelemmel, tudományos nevelési módszerrel és megfontolt szeretettel pótoljuk, amit elmulasztunk állandó elfoglaltságunk miatt. Minden a legnagyobb rendben, minden a felügyeletem alatt: a laboratóriumban is, meg otthon is. Mert bizony volt ez másként is. Volt időszak, amikor a férjem kezdett a szokásosnál jobban elhanyagolni. Szaporodtak a rejtélyes telefonálások, idegen illatok vették körül, és naponta mosta a haját. Feltűnően divatozott. Akkor kérdőre vontam. Nem magam, hanem Renátka végett. Renátkának sosem szabad megtapasztalnia, milyen érzés elveszíteni a szeretett embert, nem szabad csalódnia a szeretetben, nem szabad elveszítenie a bizalmat. Legalábbis amíg kicsi. Amíg hatni tudok rá. Napközben só-

vároghatunk, élhetjük a magunk életét, de az este a családé!

Éjfél felé beteszem a sütőbe a rácsos süteményt, hogy Renátkának olyan otthonos reggelije legyen, mint ahogy illik...

Egy idő után Renátka abbahagyta a kulcsa használatát.

Ahogy hazajött az iskolából, nem keresgélte többé a táskája aljában a csillogó világoskék tokot. Egyenesen a szomszédék ajtaján csengetett, ahol gyermektelen házaspár lakott, akik csak nemrég költöztek a házukba. A mi Renátkánkkal hamar összebarátkoztak. Tulajdonképpen azt sem tudom, mikor és hogyan. Lehet, hogy a folyosón találkoztak, vagy a szomszédasszony jött kölcsönkérni valamit, és Renátkát egyedül találta otthon. A szomszédasszony nem volt alkalmazásban, jó háziasszony volt, nyugodt, kedves a más gyerekéhez, így hát nem csoda, hogy Renátka az ő otthonos háztartásukban jól érezte magát.

El tudom képzelni, a mi lánykánkat mennyire elragadtatta, hogy valahányszor becsengetett, kis idő múltán ajtót nyit neki a kedves, patyolattisza Klárika néni puha papucsban és fehér köténykében. A keze lisztes, csak az ujjai hegyét öblítette le. A gyúródeszkán csodálatos gödröcskéket csinál a liszthalmokban, a tojáshejéből narancssárga tavacskákat önt beléjük. Klárika néni olyan finomságokat főz, amiket Renátka még sosem evett. Például aranygaluskát. És horgolni tanítja Renátkát. Klárika néni lakása tele van horgolással: egy a rádión, másik a tévé képernyőjét árnyékolja, mint a menyasszony fátyla, a hálóban hatalmas horgolt terítő takarja a nagyrozsás kövér dunnákat.

Klárika néni örül, hogy van társasága, s ezért a nagy rakás palacsintáért, amit nála Renátka elfogyaszt, nem óhajt semmit. Viszonzásul időnként viszek neki virágot, pamutot, jó mosóport, vagy valami kézimunkamintát.

Renátka csak este jön haza a szomszédból. Még ha előbb is megyek haza, alig tudom hazacsalni Klárika nénitől. Ilyenkor Renátka elmondja, mit főztek, mire tanította meg és mit mesélt neki a néni. S én meg kicsit féltékenykedem. A helyzetek cserélődtek, a magányt én élem át: hazaérek, zörren a kulcs a zárban – s otthon nincs senki.

Senki sem szalad elém boldogan, hogy megjöttem. Senki sem veszi észre, hogy végre méltóztattam hazaérni – a csodálatosan vékony fonalak fáradt feltalálója, a vegyi reakciók uralkodója és a vegyületek irányítója. Itt az én bűvészkedésem nem hat, itt más érdekek és értékek rendszere uralkodik.

Renátka legszívesebben a szomszédoknál is aludna. Az estéknéti közös együttlétünkről is

lemondana – látom rajta. A babával már csak illendőségből játszik, ásítozik. Mert hát mi van nálunk? Semmiféle mókás figurák a vitrinben, sem balett-táncosnők üvegruhácskákban, meg érdekes szarvasmotívumos képek, sem hímezett hóvirágok meg pipacsok, semmiféle gólyafészkes meseházikók vagy nagy díszes fodrú vánkösök... Egyszerű modern lakás a miénk, ahol a gyereket nehéz ámítani valami hasonlóval. Egyszerűség és célszerűség. Rideg elegancia, ízlés. Tökéleteség. Összhang. Egyhangú tucatszerűség.

– Anyu, tudod? Klárika néni ma rumos gombóckákat csinált, s a szekrényében szárított virágok vannak: levendula és kakukkfű. Hogy minden illatozzék, érted?

Én is rakok a szekrénybe levendulasót, de hát arról Renátka természetesen tudomás sem vett.

A kicsinyes féltékenységet könnyen legyűröm ésszel, csak hát néha kétségeim is támadnak: hogy fog majd ezek között a szarvasok és terítők közt az én Renátkám szépérzéke fejlődni? Nem rontja-e majd el Klárika néni kispolgári ízlése az ő természettől adott szépérzékét? Dehát ezek az értelmiségi kételyek háttérbe szorulnak, ha tudomásul veszem, hogy amióta a lánykám a szomszédba jár, hízott három kilót és pirosabb az orcája. Jobban is tanul és vidám. Ezt főleg Karol úrnak köszönhetjük, Klárika néni férjének, Renátka „szomszéd bácsijának”.

Karol bácsi Renátka barátja. Karol bácsi a karjába veszi, pedig már nem kicsi. Karol bácsi mesél neki. Madagaszkárról, és ért mindenhez: horgász, vadász, volt autóversenyző, meg tudja javítani az órát, hajót épít a palackban, citromfát nevel, Karol bácsi tud csinálni kolbászt, ismeri az összes pozsonyi taxist, lapátnyi tenyere van, széles mosolya, barna bőre, s a szeme úgy jár, mint valami pingponglabda, és fekete. Karol bácsi olyan fajta, aki tetszik a nőknek, és amellet besegít otthon. Nem használja ki előnyeit. Gyakran gondolkodom arra, Klárika néninek hogy sikerült bevonnia ebbe a horgolt, hímezett környezetbe, és csodálkozom rajta, hogy meglepően jól tűri. Nem illik ebbe a közegbe.

Ez az érdekes és rejtélyes Karol bácsi elkápráztatta a mi Renátkánkat is. Tudott tréfálkozni, tudta ringatni a térdén. Le tudott ereszkedni a játékhoz, amit nehezen tudnék elképzelni a mi mindig elfoglalt és zárkózott apucinkról, aki a legjobb esetben a számítógép elektronjairól tudna regélni közérthető formában. Renátka nem kímélt bennünket – napirenden emlegette apjának Karol bácsit, nekem meg Klárika nénit. Észrevettem, hogy apu egy idő után már allergiás lett a szomszédra, és irigyli sikerét. Például: apuci ismeri az állatkert alkalmazottjait? Van nekünk kitömött baglyunk? Tudna például Renátkával medvére, királyra, repülőre vagy –

ne adj' Isten – kígyóra játszani, mint ahogy egyszer rajtakaptam őket, amikor Renátkáért mentem? A szomszéd a törökmintás szőnyegen feküdt, Renátka meg kiabált:

– Kobra! Kobra!

Karol bácsi meg hullámozott és sziszegett.

Klárrika néni az ajtóban állt és lelkendezve nézte őket. Gyönyörködött a bolondozásukban.

Akkor csak nagy könyörgéssel tudtam hazacsalni Renátkát.

Bifszteket készítettem spárga és hideg borsó körettel, amire Renátka csak dűnnyögött:

– Nem szeretem ezeket a modern ételeket!

Nekem ez úgy tűnt, mintha azt mondaná: „Nem szeretem ezeket a modern szülőket!”. De lenyeltem szó nélkül. Majd ha nagy leszel, megtudod te is, Renátka, majd értékeled, hogy mit kaptál tőlünk, s mi mindent adunk folyton. Lényegében megvan mindened: szolid szülői háttér, távlati lehetőségek. Sikeresen vezetünk az élet útján, jó tanácsokkal látunk el. S még csak ezután jön el a mi időnk!

Ugyanis amikor Klárrika néni megmutogatta nekem a házilag mosott fehér ingek, törülközők és abroszok garmadáját stószokba rakva, s láttam, miként szidolozza a mákdarálót, vagy a keze könyökig lisztes, és milyen odaadóan néz Karol bácsira, nyugtalanság fogott el, sőt félelem vagy kínos érzés, bizonytalan kétség és a mielőbbi távozás óhaja. Kezdtém az ő nyugodt családi biztonságukban kételkedni, s valahogy néha arra gondoltam: „Ez egyszer befuccsol, ezek ketten nem lehetnek boldogok”. És rendszerint épp ilyenkor cselekedett a szomszéd bácsi olyasmit, ami miatt szégyenkezni kezdtem a bizalmatlan feltételezéseim miatt, és ez enyhítette a légkört. S közben olyan magától értetődően mosolygott, hogy az embernek eszébe sem jutott kételkedni őszinteségében.

Néha előfordult, hogy engem is ott marasztaltak az asztaluknál. Klárrika pirulva sürgött-forgott, és a szomszéd bácsi egyre ismételte:

– Mamánk a világ legjobb szakácsnője!

Ilyenkor rendszerint még otthon is vacsoráztunk. Apuval. Micsoda különbség: nem az ebédlőben, damasztterítő és díszes tartókba tekert gyolcsszalvéták meg házi metélt nélkül... Nekem azonban a metélteken kívül valahogy jobban tettszett az otthoni környezet. Csupán a szomszéd figyelmessége hiányzott.

Ilyen vacsorai alkalmakkor figyelem Renátkát és el-eltűnődöm: Vajon mi az, amit elismer, és mit néz le? Mit fog majd kis idő múlva kidobálni a vitrinből, leszórni a polcokról? Mit tilt majd meg viselnem, s melyik barátnőmmel hagyja majd tartanom a kapcsolatot? Így csinál minden gyerek. Én is, alighogy felcseperedtem, kezdtem

kritizálni anyu kedvteléseit, társaságát meg ruháit, könyveit, amiket olvasott. A vitrinből kiszedtem kristályait. Modern otthonra vágytam, rávettem a szüleimet, hogy a duplaágyat cseréljék ki heverőkre.

Mi ellen fordul majd ez az elkerülhetetlen nemzedéki ellentét az én kedves Renátkámmal? Kezdi majd a lakásba hordani a rokokó porcelán primabalerinákat, vagy arra gyózkodik, hogy házi kenyeret süssek? Együtt fogjuk majd kivarni a gobelineket, vagy valami egészen újat talál ki, eddig ismeretlen?

A válasz előbb következett be, s egészen másfelől.

Egyszer, ahogy hazaértem, az ajtóban találtam Renátka kék kulcstartóját. Kívül lógott. Renátka táskája az előszoba közepén, kabátja, sálja, sapkája fokozatosan szegélyezték a gyermekszoba heverőjéhez vezető utat. A lányom, aki már picit korától fogva oly jól tudta leplezni érzelmeit, hogy már bosszantott, a vánkosára borulva zokogott.

– Mi történt, Renátka?

– Karol bácsi elment! Elment Klárrika nénitől! És már soha vissza se tér, vitte a bőröndjét is...

Renátka mélységesen csalódott odaadó szívbeli barátjában, először lett mellőzött, megsebzett, remegett az ölemben...

– De hisz annyira szeretett!

– Renátka, ez még nem jelenti azt, hogy már nem szeret! Lehet, hogy még visszajön, lehet, hogy csak elutazott...

– Gondolod, hogy még visszajöhet? De hát Klárrika néni azt mondta, hogy tényleg nem jön vissza.

– No, majd én megkérdem tőle, jó? – határoztam el magam. Meglepetésemre Renátka nem állt rá, hogy velem jöjjön.

Klárrika meglepően nyugodt volt: nem hullatta könnyeit a levesbe, mint ahogy elképzeltem. A keze sem remegett. Csupán Renátkát emlegette Beátkaként, s ahogy kiöntötte nekem a feketét, sokáig keresgélte a cukortartót, holott már az előbb az asztalra tette.

Takaros, tiszta, kikeményítve rajta minden, mint mindig.

– Más nő van a dologban? – kérdeztem tapintatlanul.

– Igen – mondta Klárrika kurtán és tömören. Aztán hallgattunk a kávénk fölött. Az abrosz fehér, a porcelán hagymamintájú. Még kávé is jobbat főz, mint én. És Karol mégis elment.

– Tán még visszatér – mondtam vigasztalóan.

– Nem. Tudom. Sokáig tépelődött. S ha már egyszer megtette, vissza nem jön. S az a féltés, az a rossz előérzet sokkal rosszabb volt, mint maga a valóság. Elhiszi? Képzletben már rég megszoktam, hogy egyszer úgymint elmegy.

– Klárrika, maga nagyon elkényeztette.

– Kedvesem, tudja, az olyan asszony, mint én, a legboldogabb, ha van kit kényeztetni. Én hálás voltam neki, hogy ezt hagyta. Nem volt mindegy számomra, amikor az utóbbi időben észrevettem rajta, mennyire nehezebbre esik, hogy itt kibírja. Szoros volt itt neki, ő nagyobb teret kíván. Hajdan vinni akart magával, de nekem mindig jobb volt a háttérben. Most is...

Megértettem, hogy tulajdonképpen csak Klárrika fájdalmanak a maradékát tapasztalom, a többi rég elszenvedte már. Hisz a sejtések néha rosszabbak és fájdalmasabbak, mint a valóság, a képzelődéseknek ezernyi arcuk van, ezerszer jobban fájnak, a valóság azonban csak egy és hihetetlenül egyszerű.

A fájdalom egy részét valószínűleg átélte már akkor is, amikor látta, hogy Karol miként menekül tőle ezerféle irányban – ilyen volt például a mi Renátkánk is. Nemcsak én féltékenykedtem ilyenkor, ha láttam, miként emlegeti, dobálja a magasba erős karjaival, ha jöttek haza fagyitól maszatos ujjakkal, és vihorásztak ki tudja min. Karol bácsi szíve nem nyílt meg Klári néni előtt, valahogy ugyanúgy, ahogy zárva marad előttem Renátka szíve is. Egyszer majd ő is fogja az előszobából a bőröndjét, és elmegy hazulról bizalmával megajándékozni valaki egészen ismeretlen. Feltárja neki lelkének minden zugát, s oda is beengedi, ahová a szülők nem juthatnak be.

Nem marad más számunkra, minthogy távolról szeressük gyermekeinket és felkészítsük őket rejtélyekkel teli batyukkal, amiket feltárnak majd az idegeknek...

Így van ez más szerelmekkel is.

Meghívtam Klári nénit vacsorára. Nem fogadta el. Ki kell aludnia magát. A hosszú évek múltán végre nyugodtan alszik.

A bizonyosság tudatával.

Karol elment, már nem kell ettől tartani, az élet sima lesz és nyúlós, mint az aranygaluska tésztája...

Klári néni járni kezdett hozzánk.

A postán talált állást, de délután háromkor már nálunk csörömpölt az edénnyel, tésztát gyúrt, tejes-

kávét készített és ajtót nyitott Renátkának. Nem is kellett csengetnie, ismerte járását.

Mikor hazaértem, mindketten a gyerekszobában ültek és kézímunkáztak. Vidámak voltak, nevetgéltek. Ahogy beléptem hozzájuk, rendszerint elhallgattak. Bizonyára emlékeztek. A nagy szerelmükről beszélgettek, Karolról.

Fel tudom én ezt fogni? Méltó vagyok én az ő titkukra? Az én lombikjaim józan világa rémisztő számukra. Az olyan fonál, ami nem való kézímunkázásra, teljesen fölöslegesnek tűnik számukra.

Üdvözlöm őket, a sült gesztenyét egy tálkába öntöm nekik, és nekilátok vacsorát készíteni.

Elnézően becsukom az ajtót titkaik mögött.

Hisz én is voltam ilyen, mint Renátka, és meglehet, hogy egyszer majd olyan leszek, mint Klárrika.

De most nincs időm ilyesmivel törődni.

Sütöm a halfilét és fogadkozom: „Egyszer majd mindent pótolok, egyszer mindent átérzek, összegzek és kezdem az elején. Aztán átgondolom az életem, megoldok minden kérdést. Még egy év, s a tudományos munka elkészül, a kutatás befejeződik. Azután már csak Renátkával foglalkozom”.

Hanem hirtelen összeszorul a szívem. Nincs ez összefüggésben a vegyi fonállal. Egyszeriben úgy tűnik, hogy valamit mégis elmulasztottam, és ez a valami a gyerekszoba ajtaja mögött visszavonhatatlanul elillan.

Ezért otthagytam mindent és visszamegyek hozzájuk.

– Leülhetek kicsit közétek? – kérdem.

– Anyu, ma van rá idő? – álmélikodik Renátka.

– Van, képzeld, tengernyi időm van! – mondom ki azt a mondatot, ami után már oly rég vágytam, és nem volt elég bátorságom kimondani, nemhogy még meg is valósítani. S egyszeriben nagyon megkönnyebbültem.

Renátka az ölembe mászik, és rám veti ötös számú mosolyát, ami eddig kizárólag a szomszéd bácsinak járt.

(Vércse Miklós fordítása)

Sz. Opre Mária: Budai alkonyat